

**UNIVERSITAT
ROVIRA i VIRGILI**

POLÍTIQUES DE REINSECCIÓ SOCIAL:
ELS AGRESSORS SEXUALS EN LA SOCIETAT.

TREBALL DE FI DE GRAU EN RELACIONS LABORALS I OCUPACIÓ, de:

Gemma Ros Parramon

Dirigit per:

Dra. Teresa Corbella Domènech. Professora Titular d'Economia Aplicada.

Universitat Rovira i Virgili.

Tarragona, juny del 2021

Curs 2020-2021

CONTINGUTS

Principals abreviatures	4
OBJECTIUS, JUSTIFICACIÓ I METODOLOGIA	5
1 LES POLÍTIQUES DE REINSECCIÓ SOCIALS	7
1.1 Conceptualització	7
1.2 Delimitació dels subjectes actors	8
1.2.1 <i>Els agressors sexuals</i>	8
1.2.2 <i>Característiques objectives dels agressors sexuals</i>	8
1.2.3 <i>Característiques subjectives dels agressors sexuals</i>	10
1.2.4 <i>Impacte social</i>	11
2 MARC JURÍDIC-LEGAL	13
2.1 Introducció	13
2.2 La competència en matèria penitenciària de Catalunya	13
2.3 Regulació de les Polítiques de Reinserció Socials	14
2.4 Modificació del Codi Penal Espanyol: Mesures penals alternatives	15
2.5 Organismes Específics de Reinserció Social a Catalunya	16
3 FINANÇAMENT DE LA REINSECCIÓ SOCIAL A CATALUNYA	20
3.1 Anàlisi dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya del 2020	20
3.2 Finançament de les Mesures Penals Alternatives	21
3.3 Les unitats orgàniques finançades	23
3.4 Els Departaments de Justícia, i de Treball, Afers Socials i Famílies	24
4 INTERVENCIÓ SOCIOEDUCATIVA	26
4.1 Iniciatives educatives en el marc de la reinserció social	26
4.2 Tractament psicològic als Centres Penitenciaris	27
4.3 Efectivitat del Programa de reinserció social CerclesCat	28
4.3.1 <i>Taxes de reincidència</i>	29
4.3.2 <i>Factors de risc</i>	32
5 CONCLUSIONS	33
6 BIBLIOGRAFIA	35
7 ANNEX	38

ÍNDEx DE GRÀFICS

Gràfic 1: Tendència dels penats a Espanya contra la llibertat sexual, segons el gènere.

Gràfic 2: Despeses econòmiques segons la unitat orgànica.

Gràfic 3: Execució pressupostària del Departament de Justícia, dels anys 2017 a 2020.

Gràfic 4: Execució pressupostària del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.

Gràfic 5: Distribució mostra segons si són nacionals o estrangers.

Gràfic 6: Taxa de reincidència en execució penal segons grups d'estudi.

ÍNDEx DE TAULES

Taula 1: Variacions percentuals segons el gènere.

Taula 2: Població Penitenciària a Catalunya segons el gènere.

ÍNDEx DE FIGURES

Figura 1: Previsió de despeses econòmiques del Departament de Justícia de l'any 2020.

Figura 2: Evolució pressupostària de les mesures penal alternatives.

Figura 3: Reincidència per tipus de delictes.

ÍNDEx D'ANNEXOS

Experiència laboral en primera persona amb un condemnat per delictes de pornografia infantil durant les pràctiques curriculars d'aquest any 2021.

Principals abreviatures

CE	Constitució Espanyola
CEJFE	Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada
CIRE	Centre d'Iniciatives per la Reinserció
CoSA	Circles of Support and Accountability
CP	Codi Penal
EAC	Estatut d'Autonomia de Catalunya
ESO	Ensenyança Secundària Obligatòria
IDESCAT	Institut d'Estadística de Catalunya
INE	Instituto Nacional de Estadística
IReS	Institut de Reinserció Social
LO	Llei Orgànica
LOGP	Llei Orgànica General Penitenciària
MPA	Mesures Penals Alternatives
PAU	Proves d'accés a la Universitat
TBC	Treballs en Benefici de la Comunitat
UE	Unió Europea
Vid.	Vegi's

OBJECTIUS, JUSTIFICACIÓ I METODOLOGIA

En el present treball de recerca, es pretén analitzar en profunditat l'impacte econòmic de les polítiques de reinserció social de Catalunya en el marc dels delinqüents sexuals, a fi de conèixer en una major mesura, des de una vessant purament objectiva, la finalitat de les mateixes i el seu grau d'efectivitat en la societat.

D'entrada, és important posicionar-nos enrere en el temps, per analitzar les primeres iniciatives destinades a la reinserció social. Comprendre el raonament d'aquelles èpoques que van portar a plantejar la necessitat d'establir programes per a reinserir els autors de delictes sexuals.

Les polítiques de reinserció social, plantegen una nova manera de concebre la figura del delinqüent sexual, tenint en compte que estem parlant de delictes d'un alt grau de perillositat, la societat es proposa el repte de reformar aquests subjectes amb l'objectiu de reinserir-los en comunitat, per tal de que tinguin una segona oportunitat d'actuar de manera diligent amb els de la resta de la societat.

Malgrat que és un tema conflictiu en l'àmbit social, ja que l'acceptació social no és lògicament l'esperada, la tasca dels organismes especialitzats que es centren en millorar la qualitat de vida d'aquests subjectes és admirable, fins i tot es coordinen programes de voluntariat, fet que atribueix a aquests mecanismes una tasca molt bonica i altruista d'ajudar a persones. Individus, la seva actuació de la qual no és ni molt menys subsanable, ja que han corromput la vida d'altres persones que possiblement no podran o els hi serà molt difícil tornar a ser elles/s mateixes/os.

En un primer lloc, aquest treball desenvolupa els conceptes més bàsics i teòrics, per tal d'ubicar al lector en el marc de les polítiques de reinserció socials i dels subjectes que les caracteritzen. Seguidament, en el segon apartat d'aquest projecte, és convenient realitzar un viatge en el temps per tal d'observar com es van introduir les polítiques de reinserció, i quins van ser els seus efectes en la societat. Així és que, en els primers capítols s'aborden uns aspectes més introductoris.

En aquest mateix punt, l'objectiu és realitzar una visió més jurídica, per tal de conèixer el marc jurídic en el que actuen aquest tipus de polítiques socials, les competències que es requereixen per a poder realitzar de manera efectiva la finalitat que es persegueix, i els organismes que s'encarreguen de fer realitat aquests projectes.

Subseqüentment, en el tercer apartat, ja entrem de ple en l'anàlisi econòmic, a fi de concloure quin és l'impacte econòmic d'aquestes polítiques, si més no, conèixer l'efectivitat de les mateixes. Amb tot, aquestes polítiques requereixen d'un finançament econòmic, per a ser efectuades, de manera que, la font de finançament d'on surten aquestes ajudes econòmiques, és també un punt important d'anàlisi.

Així doncs, deixant de banda l'anteriorment exposat, en la següent secció quarta, es formulen des d'una perspectiva més social, la intervenció dels organismes en el procés de tractament. En aquest mateix, es farà un exhaustiu anàlisi que es centrarà la reincidència de les d'agressions sexuals d'acord amb els factors més rellevants, seguit per una valoració comparativa dels resultats.

Respecte a la metodologia emprada, es precís mencionar que per a aconseguir els objectius plantejats, es durà a terme una exhaustiva investigació mitjançant la utilització d'eines i tècniques de treball, com bibliografia i jurisprudència, amb les quals podrem aconseguir profunditzar en la temàtica del projecte. Aquesta investigació es de caràcter exploratiu, la finalitat principal, es examinar el tema del projecte, per així, comprendre en major mesura l'objecte del qual es tracta. La informació que s'utilitzarà en aquesta investigació serà tant de fonts primàries com secundàries; entrevistes, articles d'experts, revistes especialitzades, llibres, llocs web.

En últim terme, un cop finalitzat el projecte, faré un anàlisi global de tota la investigació, donant resposta a totes aquelles qüestions plantejades en un primer moment. Concloent ara sí, amb l'annex, on s'inclourà tota aquella documentació que pugui ser d'interès per als lectors.

1 LES POLÍTIQUES DE REINSECCIÓ SOCIALS.

1.1 Conceptualització

Les polítiques de reinserció social són uns mecanismes sistematitzats que es centren en la formació e integració en la societat dels individus condemnats a penes privatives de llibertat¹. La reinserció social dels delinqüents, té inherent la finalitat de col·locar-los de nou en la societat, abans però, havent realitzat una sèrie de formacions amb les quals hagin pogut adquirir determinats coneixements, i competències tan a nivell individual com social i laboral, que puguin ser aplicats a la pràctica en la seva nova vida en comunitat.

Els punts clau de la reinserció social es la formació dels encarcerats, però també incentivar la seva ocupació laboral en el sistema, inculcant-los que existeixen unes obligacions i responsabilitats que s'han de complir, per a ser considerats com a diligents ciutadans. Les polítiques de reinserció social contribueixen a reeducar des de l'ordre i l'autodisciplina als delinqüents.

A més a més, el fet de tenir unes responsabilitats, incrementa la seva autoestima, els fa sentir que són útils en la societat, fet que, mai o molt poques vegades hauran pogut experimentar, ja que com es detallarà en l'apartat següent, existeix un tipus de perfil característic en aquestes situacions.

És aquesta, doncs la finalitat de les institucions penitenciàries, reeducar a l'empresonat i corregir la seva conducta social mitjançant l'establiment d'una rutina estricta, dins d'una petita societat estructurada amb unes normes a complir, per tal d'aconseguir així la posterior reinserció social de l'individu.

Sovint es diu que les polítiques de reinserció social són un cost per la societat, es menciona que no val la pena gastar diners públics per als que delinqueixen. Però, això no s'ha de veure des d'aquest punt de vista, sinó des del fet que aquest delinqüent ja ha complert la seva condemna pel delicte que va cometre, que ja ha assumit tota la seva

¹ Les penes privatives de llibertat consisteixen en la restricció del dret a la llibertat del que ha infringit la llei, aquestes es troben reconegudes en l'article 25 de la Constitució Espanyola.

responsabilitat i ara es mereix poder tornar a conviure en una comunitat més lliure i amb més possibilitat d'avançar. Mitjançant la reinserció social dels empresonats, es contribueix a incrementar la ocupació laboral i amb tot això, també augmentem els beneficis de la societat.

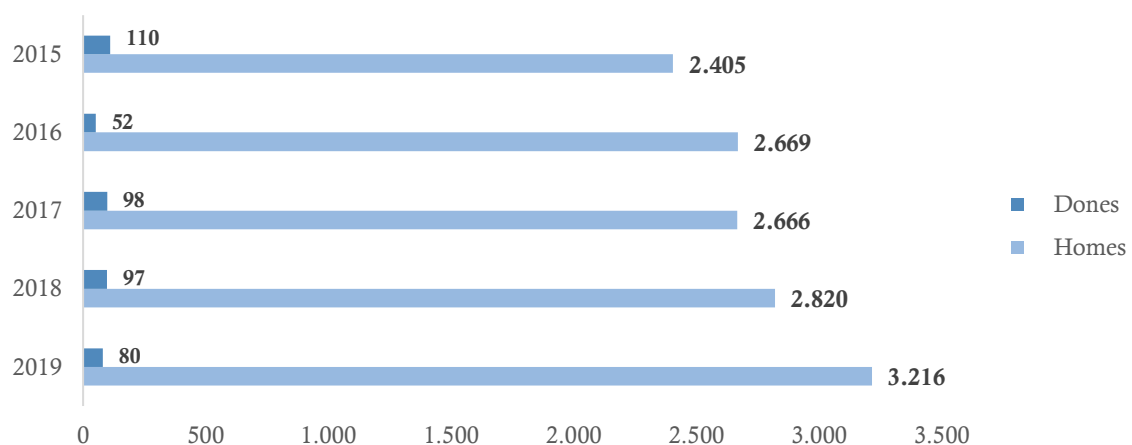
1.2 Delimitació dels subjectes actors.

1.2.1 Els agressors sexuals.

Els subjectes en el qual es centra aquest projecte són els agressors sexuals. El motiu d'aquesta elecció no es cap altra que l'aprenentatge i el coneixement en més profunditat d'un col·lectiu rebutjat en la societat. Normalment, com a societat, acceptem que la reinserció és possible, que tothom mereix tenir una segona oportunitat. Però, quan es tracta d'aquest tipus d'individus, que han comès delictes contra la llibertat o indemnitat sexuals², les nostres conviccions canvien, tendim a l'escepticisme, i és normal, tenint en compte la gravetat dels fets.

1.2.2 Característiques objectives dels agressors sexuals.

Gràfic 1: Tendència penats a Espanya contra la llibertat sexual segons el gènere

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Penats de l'Institut Nacional d'Estadística.

Majoritàriament, els actors dels delictes tenen en comú una mateixa premissa, que gairebé tots són homes. D'altra banda, però, això no vol dir que les dones no cometin

² Els delictes contra la llibertat sexual es troben regulats en el Capítol Primer, del Títol Vuitè, de la Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre del Codi Penal Espanyol.

agressions sexuals, és més, si que es donen, tot i que en una menor mesura. A continuació, es pot observar una taula amb les dades dels penats a Espanya, tant per homes com dones, contra la llibertat sexual, durant els anys 2015 a 2019.

Taula 1: Variacions percentuals segons el gènere.

	2019	2018
Homes	3.216	2.820
Dones	80	97
Increment casos Homes 2018-2019	396	154
Increment casos Dones 2018-2019	-0,18	-
Increment anual, Homes	14,04 %	-
Increment anual, Dones	-17,53 %	-
Diferència entre Homes i Dones	31,57 %	-

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Central de Penats de l'Institut Nacional d'Estadística.

A Espanya, els penats contra la llibertat sexual realitzats per homes, han anat “*in crescendo*”. Només tenint en compte que en els anys 2018 - 2019, s’han produït uns 396 nous casos, això és un 14,04 % més que l’any anterior.

En canvi, mirant també els anys 2018 - 2019 en les dones, es pot observar una tendència baixista dels penats contra la llibertat sexual, concretament en un -17,53 % menys que l’any anterior.

Amb tot això, en base a les dades aportades, podem concloure que entre els anys 2018 i 2019, es van empresonar més homes pe haver comès delictes contra la llibertat sexual, en concret, un 31,57 % més, que en les dones.

Ara, si mirem el cas català, observem una diferència abismal en comparació amb les dades espanyoles. Els penats contra la llibertat sexual es redueixen en gran mesura, però es segueix apreciand una tendència predominant del gènere masculí en la condemna d'aquesta categorització criminal.

Taula 2: Població Penitenciària a Catalunya segons el gènere.

	2020	2019	2018
<i>Homes</i>	646	651	614
<i>Dones</i>	5	6	7

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades sobre població penitenciària de l'institut d'Estadística de Catalunya.

1.2.3 *Característiques subjectives dels agressors sexuals.*

Però, el dubte que agafa més importància en aquest moment és analitzar perquè es produeix aquest fenomen estadístic. S'han realitzat diversos anàlisis per esbrinar que porta als homes a delinquir amb més freqüència, i se'n extreu alguns raonaments, que compta amb la seva lògica adherida.

En un primer lloc, es pot atribuir com a justificació d'una major comissió de delictes sexuals, el fet de que els homes comptin amb alts nivells de testosterona en el seu organisme es veu com un detonant que incentiva a tenir comportaments més sexuals i agressius. Aquest punt ens porta al següent a destacar, que és el comportament agressiu en els homes, el qui tendeixen a adoptar actituds violentes, i això es degut als cànons de masculinitat i feminitat que ens imposa la societat. Els homes creixen amb uns ideals i unes expectatives de masculinitat, que es caracteritzen per l'agressivitat que han d'adoptar els homes per demostrar-se més masculins. Tot això podrà ser cert o no, variarà segons la persona, però si que és veritat que guarda molta relació en el context social.

També s'ha de tenir en compte el passat de la persona, ja que acostuma a ser el detonant de les agressions sexuals. Existeixen molts tipus d'agressors sexuals, però la majoria d'ells no busquen tant el contingut sexual, si més no, en menor mesura que el sentiment de superioritat envers la víctima, la humiliació i dominació de la mateixa. És

aquest factor el que atribueix major satisfacció a l'agressor; el poder que obtenen de la situació que han originat.

Acostumen a ser persones que no han gaudit d'una bona infància, amb seqüeles traumàtiques de la seva vida infantil - juvenil, i amb una autoestima baixa, per la qual senten la necessitat d'autoafirmar-se i demostrar constantment la seva masculinitat. El més segur, i no és gens precipitat admetre que, possiblement van patir abusos al col·legi o al seu entorn familiar, o també podrien haver sigut objecte de menyspreu o d'infravaloració per les persones del seu entorn. Això no és causa de justificació en absolut però sí una variable que es repeteix constantment en els subjectes agressors.

És un factor clau a destacar que tendeixen a concebre la figura de la dona com un objecte, probablement pel fet de que figures femenines del seu entorn no els van tractar com era degut, i això ha generat un sentiment de despreci absolut cap al col·lectiu femení.

La càrrega emocional que pateixen és també de forma indirecta responsabilitat de la societat. Per no mencionar, el consum de drogues, el qual no facilita gens la situació personal de l'individu. No és cap justificació, però sí considero que una societat amb un sistema educatiu basat en la intel·ligència emocional, l'empatia, la no competitivitat, en l'ajuda mútua, entre d'altres factors..., forma joves amb uns grans valors i els incentiva a ser millors persones. Però per desgràcia, això no és així, malgrat que cada cop s'implanten mesures educatives més modernes, estem molt lluny d'aconseguir aquesta societat ideal.

1.2.4 Impacte social.

L'impacte social que generen aquestes situacions és devastador. Una persona, que pateix un esdeveniment molt desagradable, a la que se li vulnera la seva llibertat sexual, pertorbant-la tant física com psicològicament, en el moment del delictes i posteriorment en el procediment penal que s'obri. L'entorn de la víctima també pateix. Però el malson no acaba aquí, si no és ja cruel passar per tot aquest procés, la víctima ha de viure amb el pensament de que aquesta persona un dia o altre acabarà sortint de la presó, per el més segur, tornar a reincidir.

És inimaginable la sensació d'impotència que deuen experimentar les persones afectades. És aquí on entra la qüestió principal, tenen dret a refer la seva vida els agressors sexuals?? A la víctima li costarà molt tornar a ser la persona que era abans de que tot el fet tingués lloc. I perquè l'autor del delictes si?? Ens trobem amb plantejaments ètics – jurídics confrontats.

Actualment, el sistema punitiu que predomina en la societat no és un en concret, és més una barreja de sistemes. Per una part, trobem les tesis de prevenció generals, encaminades a l'establiment de penes elevades com a mesura de coacció cap a la societat. Per l'altra part, estan les de prevenció especial, que poden ser negatives, la única finalitat és l'aïllament; o positives: la reinserció del delinqüent, és aquí on agafen protagonisme les polítiques de reinserció socials.

2 MARC JURÍDIC-LEGAL

2.1 Introducció.

Per tal de comprendre la regulació de les polítiques de reinserció socials en tot el seu conjunt, hem d'analitzar tot el que les ha precedit fins a l'era en la que ens trobem actualment. Històricament, la presó tenia com a única finalitat la de apartar de la societat als delinqüents, i tancar-los per protegir a la ciutadania. Amb el temps, aquesta finalitat s'ha mantingut, a la vegada que s'ha evolucionat cap a una visió més reeducadora i de reinserció, incorporant aquestes polítiques de reinserció en el procés penal, per tal de que pugin reintegrar-los a la societat havent après al centre penitenciari, uns valors i unes conductes adequades per a la bona convivència en comunitat.

2.2 La competència en matèria penitenciària de Catalunya.

En l'àmbit legal de la matèria penitenciària, Catalunya es regula de la mateixa manera que l'Estat Espanyol, és a dir, aquest té la competència en la regulació de la legislació penitenciària, i així es troba regulat en l'article 148 de la Constitució Espanyola, de 29 de desembre. Tot això és cert però cal matitzar que Catalunya gaudeix de la gestió i organització d'un sistema penitenciari català propi. En altres paraules, Catalunya executa la legislació bàsica que l'Estat Espanyol ha establert en aquesta matèria, d'acord amb l'article 11.1 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Aquesta competència va ser assumida l'any 1984 mitjançant el Real Decret 3482/1983 sobre traspassos de serveis de l'estat a la Generalitat de Catalunya, en matèria d'Administració Penitenciària.

En l'article 168 de l'EAC, es contenen totes les actuacions que pot dur a terme la Generalitat en matèria penitenciària. Tot seguit es mencionen algunes d'elles per posar en context del que consisteix l'execució d'aquesta competència. En primer lloc, es contempla la llibertat d'adoptar disposicions legals per tal de que conjuguin amb la situació de Catalunya. En segon lloc, s'estableix un punt molt important ja que consisteix en la llibertat total de poder gestionar i organitzar el sistema penitenciari de Catalunya. Però és encara més important un altre punt que s'estableix en aquest article pel que fa a la temàtica d'aquest treball, ja que la competència de Catalunya no s'esgota en la gestió i organització, a més a més, es centra en l'execució de mesures alternatives penals i

l'adopció de polítiques de reinserció socials. Catalunya és l'única Comunitat Autònoma que disposa d'aquesta competència, és per això, que aquí rau una gran importància en l'evolució de l'ordenament jurídic de Catalunya.

2.3 Regulació de les Polítiques de Reinserció Socials.

Pel que fa a la regulació legal en *l'àmbit estatal*, atesa la importància que se li dona a les polítiques socials que es puguin adoptar per a l'educació i reinserció dels individus, es conté en l'article 25 de la CE, com a mesura de protecció dels drets humans, es prohibeixen els treballs forçats. D'altra manera, però, el treball a les presons és possible com a mesura de reeducació, sempre i quan el pres manifesti la seva voluntat de treballar.

Tanmateix, es va aprovar una Llei Orgànica 1/1979, de 26 de desembre, sobre la regulació general penitenciària. En el seu article primer, es defensa com a principal objectiu, la reeducació i reinserció socials dels condemnats a penes privatives de llibertat. En l'article 59 de la mateixa llei, s'exposa la finalitat del tractament penitenciari, la qual no és cap altra més que la mencionada en repetides ocasions en aquest treball: reeducació i reinserció social dels penats. A més, a l'article 79 d'aquest mateix instrument jurídic, es manifesta que el Ministeri de Justícia serà el competent per encarregar-se de la gestió i organització dels centres penitenciaris, a excepció d'aquelles Comunitats Autònomes que gaudeixin de la competència en matèria penitenciària. Vist que l'Estat Espanyol va traspasar la competència en l'àmbit d'administració penitenciària a Catalunya, arrel del Real Decret 3482/1983 exposat anteriorment, és doncs, l'única CCAA que té aquesta facultat per dur a terme l'execució i gestió de la legislació penitenciària. En conseqüència hi ha un seguit de normativa catalana on es conté tota la regulació d'aquesta matèria.

Quant a la regulació legal en *l'àmbit autonòmic de Catalunya*, amb anterioritat a aquest punt ja s'ha exposat com es va aconseguir la competència en aquesta matèria però ara cal detallar quina és la normativa aplicable de l'àmbit penitenciari. Com ja han vist prèviament, la norma institucional bàsica de Catalunya es l'EAC³, on en el seu article 168 trobem regulada la matèria d'administració penitenciària. Per una banda, el 2006 es va

³ L'Estatut d'Autonomia de Catalunya del 1979 es va reformar mitjançant llei orgànica del 6/2006 de 19 de juliol, sobre la reforma d'Autonomia.

aprovar el Decret 329/2006, de 5 de setembre, sobre l'aprovació del Reglament d'Organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya, un instrument jurídic molt important per a la regulació penitenciària catalana.

Per l'altre, arrel de la incorporació de les mesures penals preventives en la legislació espanyola, fet que serà desglossat en el punt anterior, convé mencionar la creació de la Llei 5/1989, de 12 de maig, que regulava el Centre d'Iniciatives per a la Reinserció. Ara però, la regulació que es troba vigent respecte a l'organisme del CIRE, és la llei 23/2009, de 23 de desembre. Aquest centre de reinserció social s'analitza en profunditat en el punt 5 d'aquest capítol, relatiu als organismes d'ajuda socio-laboral⁴.

En el *marc de la internacionalitat*, així com existeixen multiplicitat de lleis cal fer una especial referència a la Declaració Universal de Drets Humans, adoptada per Resolució de l'Assemblea General de les Nacions unides, el 10 de desembre de 1948. Un projecte que defensa la dignitat de totes les persones, i d'entre aquestes també es troben els reclusos, perquè no fa distinció sigui quina sigui la condició. En els seus articles inicials, es reconeix el dret a la vida, a la llibertat, a no ser esclavitzats, ni sotmès a tortures o penes degradants; i es repeteix de la mateixa manera en el Conveni Europeu de Drets Humans, de 4 de novembre de 1950. Això és així perquè la reinserció social s'ha de fer amb la principal i única finalitat de reeducar, des de la ètica i el respecte humans.

2.4 Modificació del Codi Penal Espanyol: Mesures penals alternatives.

El 1990, la Generalitat de Catalunya, com ja comptava a la competència d'execució penal arrel de la transferència competencial, va crear doncs, el primer programa de mediació i reparació penal en la jurisdicció de menors, la primera iniciativa de reinserció i reeducació social. Però no va ser fins l'any 1995, que es va aprovar la modificació del Codi Penal Espanyol a través de la Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, amb la qual es va donar pas al reconeixement i execució de les mesures penals alternatives⁵, en substitució de les penes privatives de llibertat. Aquest fet, va ser un abans

⁴ Existeix un Reial Decret 782/2001, del 6 de juliol, pel qual es regula la relació laboral de caràcter especial dels penats.

⁵ Definició de mesures penals alternatives del Anuario Estadístico del Ministerio de Interior de España: "*Sanciones penales que mantienen al infractor en su medio comunitario, es decir, el penado está en libertad y cumple su pena en libertad, aunque sometido a ciertas restricciones mediante la imposición de determinadas condiciones y/o obligaciones, según los casos*".

i un després, en la història del sistema penal. Aquestes mesures penals persegueixen una sola finalitat, establir una condemna menys lesiva que la pena privativa de llibertat, i en conseqüència contribuir a la reeducació i reinserció social del condemnat, mitjançant la imposició d'uns deures i obligacions.

Com a mesures penals alternatives, hi ha moltes: programes formatius per delictes sexuals, obligacions de tractament de deshabitació als tòxics, obligacions de compareixença, mesures d'internament per desintoxicació o psiquiàtriques, però, la més habitual són els treballs en benefici de la comunitat (TBC), que es troben regulats en l'article 49 del Codi Penal Espanyol del 1995. Actualment, tenint en compte les modificacions que s'han realitzat durant els anys, la regulació vigent es la Llei Orgànica 1/2015, de 30 de març⁶. En aquesta, les mesures penals alternatives⁷ es troben incorporades també, en el mateix article, on s'estableixen tots els criteris necessaris per a la seva execució, però a diferència de la llei de 1995, aquesta figura ha adoptat una postura més important i s'ha implementat el seu contingut, basat en el suport socioeducatiu i acompanyament integral per facilitar la reinserció social de les persones que estiguin condemnades.

2.5 Organismes Específics de Reinserció Social a Catalunya.

En base a l'article 9.1 del Decret 329/2006 sobre l'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya, esmentat en aquest mateix capítol, es reconeix la creació de fundacions i organitzacions privades que contribueixin al suport social cap als individus condemnats a penes de presó, de manera conjunta amb les administracions públiques. Addicionalment es contempla en aquest text legal, la participació ciutadana de manera voluntària. Per aquest motiu, es presenten alguns dels organismes catalans més rellevants que realitzen aquesta finalitat amb l'objectiu de millorar la vida social de les persones que han estat condemnades.

⁶ Aquesta Llei Orgànica 1/2015, de 30 de març, va modificar la Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre del Codi Penal.

⁷ El Servei de Mesures Penals Alternatives de la Subdirecció General de Medi Obert i Mesures Penals Alternatives de Catalunya és el competent per a l'assessorament i l'execució de les mesures.

D'entrada, es presenta una entitat sense ànim de lucre, *l'Institut de Reinserció Social* (IREs), una fundació privada que es va crear l'any 1969 fins l'actualitat per a la dedicació exclusiva de la reinserció social d'individus marginats en la societat amb conductes delictives o antisocials.

Per raó de la modificació del Codi Penal Espanyol prèviament esmentada l'any 1995, es va produir un punt d'inflexió en l'àmbit penal, i l'any 2000, des de el departament de Justícia de Catalunya, es va decidir innovar en aquest sector, creant una nova unitat de professionals per a la gestió i execució de mesures penals alternatives dins de la Fundació IRES. Aquest programa afavoreix el suport socioeducatiu de la persona penada, garanteix el compliment de la condemna, i compta amb l'acompanyament continu d'experts que incentiva un aprenentatge continu per tal d'aconseguir una millor reinserció social en la comunitat. El mateix programa l'adopten de manera paral·lela els serveis socials penitenciaris, i els Equips d'Assessorament Tècnic Penal, que treballen per a l'assessorament psicològic, per la implantació de les mesures, cap als òrgans judicials.

Altrament, és important destacar l'organisme, *CIRE* - Centre d'Iniciatives per la Reinserció, una empresa pública que es va crear el 1989 a través de la llei 5/1989, ja mencionada amb anterioritat. En el preàmbul d'aquesta llei es justifica la creació d'aquest projecte com a solució d'aportar formació, treball i reinserció laboral als interns. També es menciona l'impacte que ha tingut aquest projecte, increment dels llocs de treball i per conseqüència increment de la ocupació, tot això va portar a la necessitat posterior de regular un marc més ampli d'aquest sector, i per aquest motiu es va crear la llei 23/2009, de 23 de desembre, que és la que va agafar el relleu en la regulació d'aquest organisme, adaptant-se a les situacions del moment i tenint una projecció de futur més amplia. L'objectiu d'aquest organisme es proporcionar les eines i els mecanismes adequats a les persones que hagin estat condemnades amb penes privatives de llibertat, per a que tinguin una segona oportunitat en la vida, i puguin reincorporar-se al món laboral. Els proporcionen amb polítiques formatives i els hi donen una oportunitat laboral, tot per aconseguir la reinserció sociolaboral d'aquestes persones.

El finançament d'aquest organisme es regula d'acord amb el Decret 210/2013, de 30 de juliol, sobre l'aprovació dels estatuts del CIRE, concretament en els articles 19 i 20 del mateix decret, i en relació amb allò disposat en els articles de la llei 23/2009 del CIRE.

D'acord amb l'article 19 del decret, els recursos econòmics dels quals gaudeix aquest organisme es troben determinats pel que disposa l'article 15 de la llei. Aquest article 15 estableix que els recursos econòmics són obtinguts arrel dels rendiments que obtenen dels productes "*Made in CIRE*", dels crèdits garantitzats en els pressupostos de la Generalitat, de transferències d'altres institucions com administracions i entitats públiques, entre d'altres aportacions patrimonials que se'ls hi pugui atribuir.

En aplicació del que estableix l'article 16 de la llei, aquest finançament s'ha de destinar de manera exclusiva i sense cap altre finalitat secundària, a la millora dels mitjans que contribueixen a la reinserció social dels interns. Aquest finançament com és lògic, ha de passar per un procediment de control, el qual es regula mitjançant la llei de finances públiques de Catalunya, amb l'obligació per part del centre, d'aportar comptes anuals de l'empresa, d'acord amb l'article 20.1, sobre control financer i econòmic del decret.

Però, el programa que més interessa degut a què tracta sobre el tema d'aquest projecte és el programa "*Cercles Cat*", un programa que compta amb la col·laboració del Departament de Justícia, i es centra en el suport i control de les persones que es reincorporen en la societat després d'haver estat condemnades per delictes contra la llibertat sexual. És un programa centrat de manera exclusiva en els agressors sexuals que es troben en règim obert o en llibertat condicional, atès que són subjectes potencialment reincidents, i a la vista de la societat que hi hagin delinqüents sexuals en llibertat, és un factor que genera preocupació e incomoditat social. Els orígens d'aquest programa es retrotrauen a l'any 1995, al Nord d'Amèrica, al Canadà; posteriorment, es va anar estenent per tota Europa. Alguns dels països que han adoptat aquesta mesura són Espanya, Bèlgica, França.

Cercles Cat compta amb un programa de voluntariat civil⁸, per donar acompanyament i suport als individus, i amb l'ajuda constant d'un professional, per evitar que aquestes persones tornin a delinquir. Aquesta iniciativa ha motivat a moltes persones a ajudar de manera voluntària aquests individus, ja que el suport i control que proporcionen implica que les probabilitats de tornar a delinquir són molt baixes, i en

⁸ El programa de voluntariat es basa conforme a la regulació continguda en la Circular 1/2001 sobre la gestió de voluntariat als centres penitenciaris de Catalunya, a demès de les disposicions legals a través de la llei 25/2015 de 30 de juliol, sobre el voluntariat i foment de l'associacionisme.

conseqüència no es produeixen més víctimes sexuals. Aquest voluntaris han de passar per un procés formatiu que els ajudarà a enfrontar amb més eficàcia el programa. Diversos testimonis de víctimes que han patit d'alguna agressió sexual, han manifestat que tenir la oportunitat d'ajudar aquests individus per evitar que segueixin fent mal a altres persones és una gran oportunitat, per acabar amb el sofriment i prevenir la reincidència.

Hi intervenen molts subjectes per fer possible aquesta reinserció social, ja s'ha avançat que hi ha un programa de voluntariat però a més, existeix una cooperació mútua amb els organismes públics com la policia o serveis socials, amb els serveis de tractament dels centres penitenciaris. Aquesta cooperació potencia el control i la detecció dels riscos que es puguin ocasionar. La detecció a temps d'aquesta possible reincidència és el que es vol aconseguir. “No més víctimes” i “No hi ha secrets” són els lemes que caracteritzen Cercles Cat, i per això s'impliquen cada dia per evitar que hi hagin més casos d'agressions sexuals, i consegüentment proporcionar als condemnats, la oportunitat de reinserir-se en societat.

L'any 2020, arrel de l'aparició de la COVID-19, que ha comportat una crisi sanitària global mundialment, ens ha posat a prova a tots , i els organismes de reinserció social han sofert un impacte significatiu, ja que s'han hagut d'adaptar a les circumstàncies amb la finalitat de continuar la seva activitat social. La Fundació IRES es va torbar amb l'impediment de no poder fer treball presencial a les seues judicials, van haver de dissenyar i transformar noves maneres d'actuació per continuar amb el suport i control de les persones penades. De la mateixa manera, el CIRE com el programa Cercles Cat, també es van veure compromesos, degut a les conseqüències d'aquesta crisi sanitària, que van comportar pèrdues de feina, problemes econòmics, recaigudes, violència. Les adversitat amb les qual s'han trobat, no són desapercebudes, per contra, han après a enfrontar la crisi, i continuar amb el seu objectiu.

3 FINANCAMENT DE LA REINSECCIÓ SOCIAL A CATALUNYA.

D'acord amb l'establert en l'article 9.3 del Decret 329/2006, de 5 de setembre, sobre l'aprovació del Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya, es preveuen ajudes econòmiques per a les organitzacions, ja siguin, privades o públiques en matèria de reinserció social. Per aquest motiu, en el present capítol s'analitza el gruix econòmic que es destina en matèria de reinserció social a Catalunya.

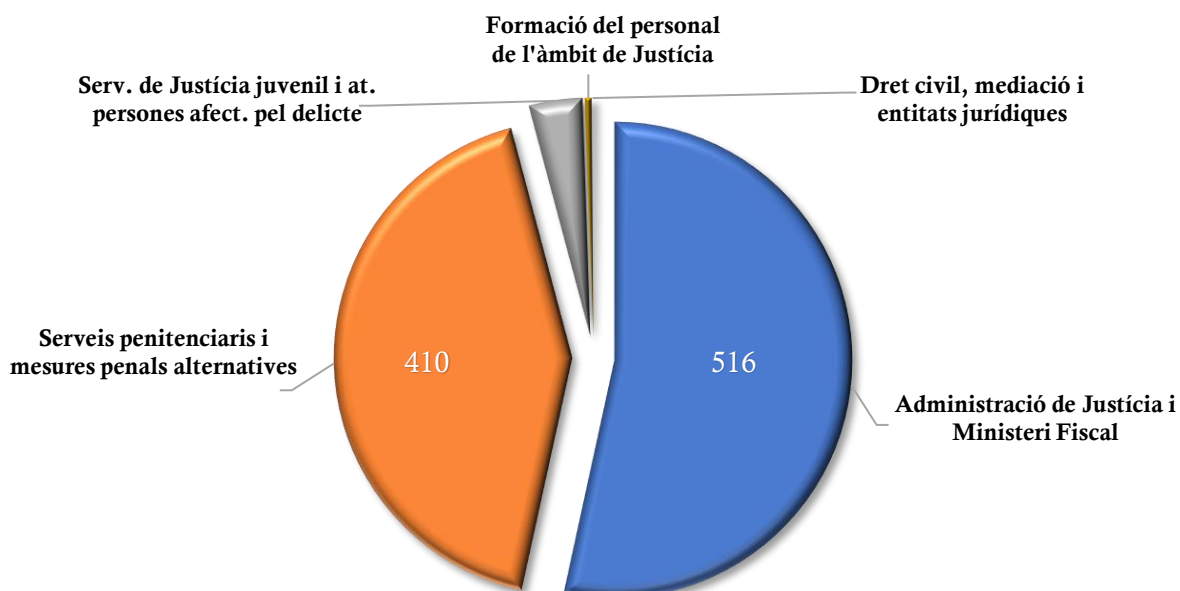
3.1 Anàlisi dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya del 2020.

En els Pressupostos de la Generalitat de Catalunya, de l'any 2020⁹, es preveien unes despeses econòmiques inicials, de ni més ni menys, que **966** milions d'euros pel Departament de Justícia.

Com es pot observar en la figura de la pàgina següent, es preveia un cost de **410** milions d'euros en serveis penitenciaris i mesures penals alternatives, una previsió molt beneficiosa per a garantir un bon coixí econòmic per tal d'aplicar com a solucions penals, unes mesures menys punitives que incentiven en conseqüència la reinserció i reeducació socials. Això no obstant que, els resultats econòmics finals de tot el Departament de Justícia, van ser uns altres. En l'àmbit dels serveis penitenciaris i mesures penals alternatives es van acabar destinant uns **392,5** milions d'euros, una reducció un tant significant si tenim en compte que inicialment es preveia la quantitat de 410 milions d'euros.

⁹ Els pressupostos de la Generalitat de Catalunya per a l'exercici del 2021, són els relatius al Pressupost del 2020, de tal manera que s'ha fet una pròrroga automàtica dels de l'any anterior, d'acord amb el Decret 146/2020, de 15 de desembre pel qual s'estableixen els criteris d'aplicació de la pròrroga dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya per al 2020, mentre no entrin en vigor els dels 2021.

Figura 1: Previsió de despeses econòmiques del Departament de Justícia de l'any 2020.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades obtingudes dels Pressupostos de la Generalitat de Catalunya 2020

Aquesta reducció pot ser deguda a diversos factors però particularment aquesta variació econòmica, és deguda a l'increment de necessitat econòmica d'altres àmbits del Departament de la Justícia com són l'Administració de Justícia i Ministeri Fiscal, la Internacionalització de la cultura, les Relacions amb les confessions religioses, i les Relacions institucionals, memòria, pau i drets humans, que han experimentat una injecció econòmica major de la que s'havia previst. L'import total de despeses ha ascendit a **1.060,8** milions d'euros, un increment significatiu.

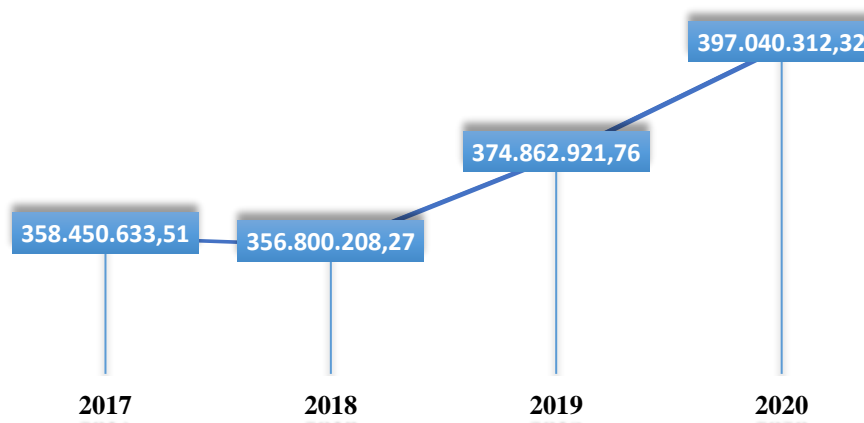
3.2 Finançament de les Mesures Penals Alternatives.

Per una banda, la reducció en les mesures penals alternatives en un principi ens pot fer pensar que es un infortuni, si bé es en part així, per l'altra banda, hem de tenir present que aquests diners no s'han gastat de manera balafiada, al contrari, s'ha contribuït a la gestió administrativa, a la cultura, als drets humans i a la religió. Independentment de les creences de cadascú, podem estar d'acord que són necessitats importants en la societat, i si destinar més recursos econòmics cap aquests sectors, pot contribuir de manera

indirecta a ajudar als penats en el seu camí cap a la reinserció i reeducació socials ja sigui gràcies a la cultura, o per les seves creences religioses, amb la garantia i protecció dels drets humans en el procés, té tot el meu suport.

Contràriament, el finançament respecte a les mesures penals alternatives i en tot allò que afecti als serveis penitenciaris, ha estat marcat per un augment progressiu, no gaire significatiu, però positiu al llarg dels anys. Sembla que el sistema judicial va prenent consciència de la eficàcia de les mesures penals alternatives, fet que comporta l'increment de l'aplicació d'aquestes mesures com a model rehabilitador de les persones penades. Una bona mostra d'això es l'evolució dels recursos econòmics que la Generalitat destina anualment per a l'execució de mesures penals alternatives.

Figura 2 – Evolució pressupostària de les mesures penal alternatives

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades obtingudes del Departament d'Economia i Hisenda de Catalunya

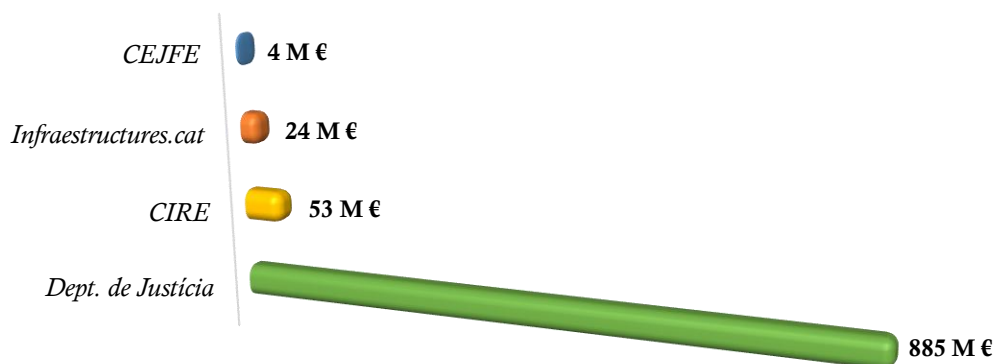
En la figura anterior s'observa l'evolució econòmica de les MPA, aquesta va experimentar una petita disminució el 2018, però res significatiu, ja que el 2019, va augmentar exponencialment la càrrega econòmica destinada. Així com, el 2020 va mantenir aquesta tendència alcista amb la quantitat de 397 milions d'euros per a la gestió de les mesures penals alternatives. Aquesta és la prova de la importància que se'ls hi atribueix any rere any, a aquestes mesures de reinserció i reeducació per als penats.

3.3 Les unitats orgàniques finançades.

Des de la perspectiva econòmica, segons les *unitats orgàniques* que gestionen aquests recursos econòmics, que han resultat finalment la suma de **1.060,8** milions d'euros, són el Departament de Justícia, el CIRE, Infraestructures.cat, i el Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE). Per a cadascun, es van delimitar les despeses que es preveïen en els Pressupostos de la Generalitat de l'any 2020, que en total pujaven 996 milions d'euros com ja s'ha vist anteriorment.

Centrant-nos en l'aspecte que ens ocupa referent a les polítiques de reinserció socials, en un principi, d'acord amb la gràfica que s'adjunta a continuació, el cost que es podia assumir en matèria de reinserció social era d' un total de 53 milions d'euros per part del CIRE¹⁰, més el que el Departament de Justícia destinés en aquest sector, dels 885 milions d'euros previstos a gastar. Prèviament ja s'ha detallat en què consisteix el CIRE, i doncs, precisament per estar constituïda com una empresa pública, aquesta disposa dels recursos econòmics que li proporcioni la Generalitat de Catalunya.

Gràfic 2 - Despeses econòmiques segons la unitat orgànica

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades obtingudes dels Pressupostos de la Generalitat de Catalunya 2020

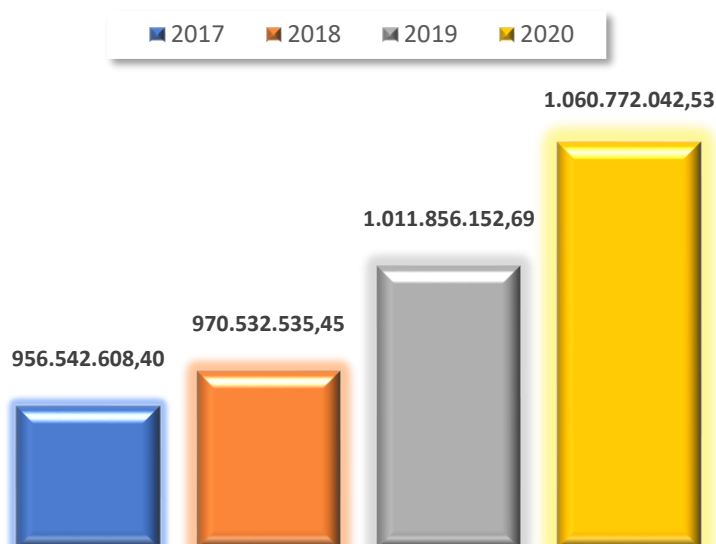
Amb tot això, **apreciat** que aquestes limitacions no s'han complert en caràcter pressupostari general però tampoc s'ha aconseguit en el sector de la reinserció social, atès que no es pot preveure tot el que passarà, i els imprevistos que poden sorgir al llarg del període anual desestabilitzen en conseqüència la previsió inicial, com ja s'ha vist en la gràfica dels Pressupostos de la Generalitat de Catalunya del 2020.

¹⁰ Vid. Pàgina 17 sobre l'organisme CIRE, del present document.

3.4 Els Departaments de Justícia, i de Treball, Afers Socials i Famílies.

L'any 2020, va estar marcat per un esdeveniment que va colpejar fort en la societat, l'aparició del virus COVID-19. Això va suposar un canvi radical en la vida social tal i com la coneixíem. Molts sectors es van veure afectats, l'economia va sofrir una gran davallada, però malgrat les circumstàncies, s'ha seguit endavant i com es poden veure en els números, el desenllaç ha sigut positiu. Amb tot plegat, només cal mirar l'evolució de l'execució pressupostària del Departament de Justícia, dels anys 2017 a 2020, en la pàgina següent, per veure que la tendència segueix sent molt favorable, malgrat les èpoques convulses que s'han viscut últimament.

Gràfic 3 – Execució pressupostària del Departament de Justícia, dels anys 2017 a 2020

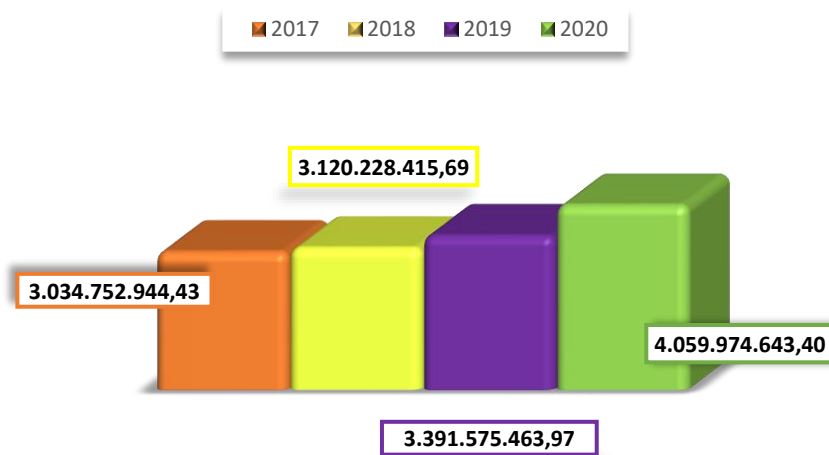

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades obtingudes del Departament d'Economia i Hisenda de Catalunya

És més, per acabar de tenir una visió més clarificadora de l'evolució pressupostària, m'he prè la llibertat d'analitzar l'evolució pressupostària en l'àmbit del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, és important recordar que la reinserció social no només s'aborda des del Departament de Justícia. Aquest departament, també actua en l'espai de la reinserció social, per posar un exemple, promou l'ocupació laboral de les persones marginades o en risc d'exclusió social. No cal dir que la tasca que duu a terme és molt important, si més no, el gruix de l'impacte que genera en la societat és molt rellevant. Tan és així, que l'any 2020, es va veure molt debilitat per l'aparició sobtada de la COVID-19, sobre el qual ja s'ha fet menció en un altre capítol.

El Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, en especial, la Subdirecció General de Cooperació Social i Voluntariat, coopera juntament amb el programa Cercles Cat, pel que fa a les tasques de voluntariat. Aquest departament, proporciona la formació i competències adequades per a que les persones voluntàries comptin amb les eines suficients per desenvolupar la seva feina. El voluntariat és una peça fonamental que incentiva la reinserció social.

Gràfic 4 – Execució pressupostària del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades obtingudes del Departament d'Economia i Hisenda de Catalunya

En aquesta il·lustració, s'aprecia la variació econòmica que ha experimentat el Departament de Treball durant els anys anteriors. Cal matitzar que aquest departament promou programes de voluntariat, d'integració laboral, d'inclusió social, de polítiques de joventut, de suport a les famílies, d'ocupabilitat i autoocupació, entre d'altres.

Estem parlant d'una variació econòmica de quantitats bastant majors a les que s'han vist anteriorment. El sector sobre el qual es treballa, gaudeix de molta importància, com ja s'ha precisat, ja que, entre d'altres efectes, es troba el de l'ocupació laboral que incentiva l'economia del país. En resumides paraules, mencionar que la gràfica es troba en tendència alcista, després de tot el que hem viscut amb anterioritat, des del 2020. Certament, és una situació molt beneficiosa per la societat, demostra que malgrat tot el que pugui passar, per molt difícil que sigui la situació, aconseguim mantenir-nos dempeus, continuar creixent, per a seguir treballant en els objectius establerts.

4 INTERVENCIÓ SOCIOEDUCATIVA.

4.1 Iniciatives educatives en el marc de la reinserció social.

Per aconseguir la reinserció social dels penats és precís treballar en molts aspectes, un d'ells és l'aspecte formatiu del penats, una eina essencial per tal de proveir-li de la formació i coneixements necessaris a fi que la reinserció sociolaboral del penat sigui exitosa, d'acord amb l'article 59.1 de la Llei Orgànica General Penitenciària (LOGP) que contempla la reinserció i reeducació socials. Així com també és necessari, focalitzar-se en l'aspecte social de l'individu, de manera que se li facilitin els instruments adequats per consegüentment l'individu sigui conscient de que la societat està fonamentada en base a unes obligacions i deures a complir. És fonamental incidir a l'individu aquesta creença, ja que ha d'acceptar la forma de viure en societat amb respecte i tolerància, i amb tot això comportar-se de la manera cívica que es requereix, d'acord amb la legalitat.

D'altra banda, segons el tipus de delictes, es creu convenient introduir programes d'educació sexual en els centres penitenciaris, com és el cas dels agressors sexuals. Això és així, a fi de conscienciar als interns penats amb aquesta categoria criminal, de que la sexualitat s'ha d'experimentar des de l'afectació, la comunicació, i no és de més afegir la importància del respecte en vers l'altra persona, on per suposat, s'ha de deixar de banda tot allò que no sigui consentit. Els programes d'educació sexual, es centren en l'aspecte físic, psíquic i emocional, amb la intenció de modificar les conductes sexuals fantasioses que porten a conductes delictives, a demès de la tasca que comporta analitzar la seva interrelació amb les persones del seu entorn més íntim.

Amb l'objectiu de complir amb el desglossat anteriorment, existeixen diferents iniciatives educatives en el camp de l'educació social, per afavorir la reinserció. Aquestes mesures encaminen el propòsit de millorar la capacitat participativa en equip, inculcar de manera indirecta l'existència de normes, generar diversió, motivar al penat i augmentar l'autoestima, ensenyar a controlar les situacions conflictives, regular les conductes agressives, entre d'altres, però aquests són els principals elements més destacables.

De manera paral·lela, en el camp formatiu, amb l'objectiu de formar als interns en l'àmbit educatiu per així poder accedir al món laboral, els Centres Penitenciaris

contemplen varietat de possibilitats per contribuir a la millora dels coneixements intel·lectuals dels penats. Des de programes de formació com llegir o escriure, a programes d'ensenyança obligatòria secundària (ESO), o també la possibilitat de cursar batxillerat dins del Centre, per als interns que vulguin adquirir una major formació educativa. Tot seguit, els interns que hagin superat el nivell anterior, se'ls facilita també, la oportunitat d'estudiar una carrera universitària des del centre penitenciari, sempre un cop superades les proves d'accés a la universitat (PAU).

4.2 Tractament psicològic als Centres Penitenciaris.

Les agressions sexuals generen una gran alarma social, i en conseqüència, sentiments d'odi i rebuig en vers als autors dels delictes. És per aquesta raó, que un altre dels aspectes a treballar és el psicològic, s'atribueix certa importància al tractament psicològic dels individus, per tal de conduir a la modificació dels pensaments desencadenants de la conducta delictiva. Existeixen programes individualitzats amb tècnics experts, que acompanyen al penat en tot moment, l'assessoren segons les seves característiques i el delicte comès, per a canviar les seves conductes i pensaments delictius, com per exemple, treballar en l'autocontrol de l'individu. Altrament, aquestes mesures, no seran efectives si el penat no mostra predisposició per solucionar la seva situació.

Al mateix temps, el tractament psicològic també té en compte els efectes de l'ingrés en la presó. Si es tracta d'algú que ja ha passat per la presó, no se li farà gaire difícil l'adaptació al Centre Penitenciari, degut a que ja ha viscut l'experiència i sap com desenvolupar-se. En canvi, en cas d'un subjecte novici en les conductes delictives, el moment en que l'encausat ingressa a presó és crucial, perquè tot canvia, la seva vida personal, familiar, social i laboral, queda en res i passa a trobar-se en un altre medi, amb persones desconegudes. Això altera greument la percepció de l'individu, i és aquí on cal més que mai, l'atenció psicològica, ja que l'individu està passant per quelcom completament desconegut. De com es procedeixi davant l'atenció psicològica del nou individu, implicarà molt en que el resultat sigui exitós per la reinserció social del mateix.

En el cas concret dels delinqüents sexuals, els factors que es repeteixen en el perfil bàsic d'un agressor sexual, són sempre els mateixos: individus que han sigut víctimes

d'abusos sexuals durant la infància, maltractaments físics i/o psicològics, entorns familiars de poc nivell adquisitiu, baixa autoestima, tot això comporta que el subjecte busqui d'una manera o altra, aconseguir tenir el control, considerant que tota la seva vida s'ha trobat en una posició desfavorable i marginada, supeditat a les ordres d'altres persones que disposaven d'una posició social superior en el seu entorn.

La tasca psicològica és molt més complicada en aquestes situacions, ja que partim de la base d'una persona que tota la seva vida ha patit situacions conflictives, que no ha conegut cap altre tipus de situacions, ni ha pogut experimentar altres emocions. Es vulgui o no, això comporta la formació a llarg temps, d'un individu sense sentiments, i amb aires de superioritat i despreci cap als demès. Acostumen a ser personatges que no tenen res pel qual lluitar en la vida, no esperen tenir èxit ja que sempre se'ls ha depreciat, i els objectius que tota persona normal pot tenir com estudiar una carrera universitària, buscar feina, trobar parella, i tenir fills, no coincideixen en absolut amb els dels agressors sexuals. Per tant, amb tot això, el tractament psicològic pot allargar-se moltíssim degut a que revertir aquest procés, és molt complicat, però no impossible, per aquest motiu existeixen programes de rehabilitació especialitzats en agressions sexuals, per aquells penats que tinguin la intenció de canviar el rumb de la seva vida.

4.3 Efectivitat del Programa de reinserció social CerclesCat.

Cercles Cat és un programa social encaminat a la reinserció social dels agressors sexuals a Catalunya, el qual anteriorment ja ha sigut exposat en el present projecte, però ara es procedirà a destacar de manera molt breu els factors més rellevants, sobre la seva efectivitat durant els darrers 3 anys aproximadament, d'acord amb les dades obtingudes arrel d'un anàlisi realitzat pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE) l'any 2021.

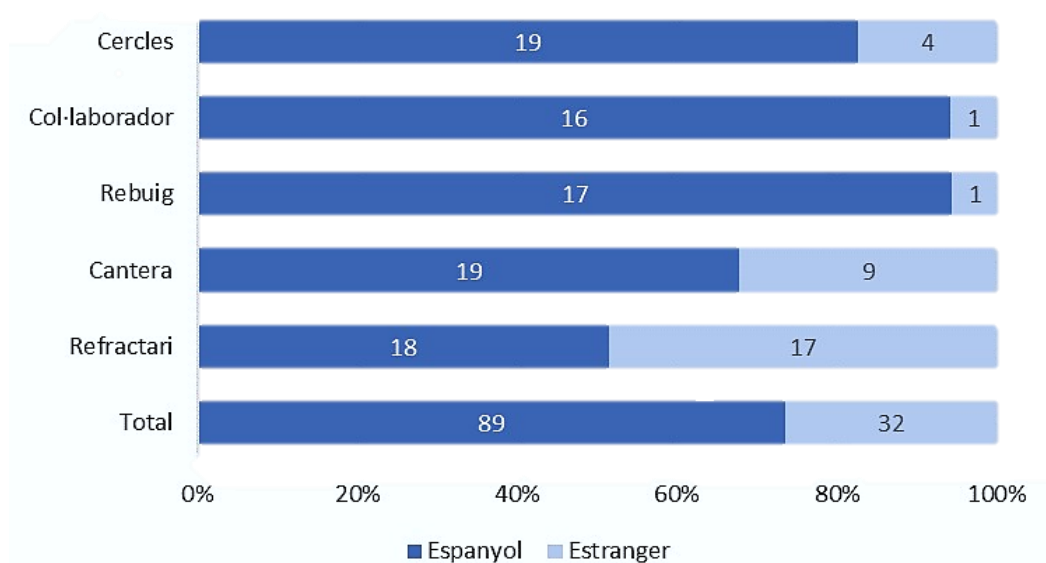
En primer terme, cal explicitar que per a la realització de l'estudi s'ha agafat com a mostra individus que es troben actualment en l'execució penal. D'aquest individus, s'ha fet una classificació segons la seva predisposició per participar en aquest programa de reinserció social. Els diferents grups que s'analitzen són: en primer lloc, Grup Cercles, es caracteritza per ser el grup que mostra més predisposició en la participació per millorar la seva situació penal amb un 19% de participació respecte del total; en segon lloc, Grup

Col·laborador, en aquest cas, els individus d'aquest grup que conformen el 14% respecte del total, mostren també predisposició per canviar, això no obstant, no participen del programa de reinserció per motius que poden venir a ser per exemple la baixa condemna i per tant, poc temps per realitzar el programa; en tercer lloc, Grup Rebuig, el seu nom ja ho porta implícit, amb un 15% respecte del total, manifesten el rebuig a participar; en quart lloc, Grup Cantera, són el 23,1%, i per les característiques que els persegueixen, se'ls impossibilita la seva participació en el projecte; i per últim, el grup més conflictiu, Grup Refractari, estem parlant d'individus molt perillosos, el 28,9%, els quals no creuen en que hagi de canviar la seva conducta, negant tota classe d'acusacions cap a ells, i que per conseqüència no accepten la realització de cap tractament durant el temps en el Centre Penitenciari.

4.3.1 Taxes de reincidència.

Bé, doncs un cop introduïts els grups que han sigut objecte d'anàlisi en la realització d'aquest informe anual, s'aporten els resultats més rellevants respecte la taxa de reincidència de cadascun d'ells, depenent de si són nacionals o estrangers, segons el grup d'estudi (Cercles, Col·laborador, Rebuig, Cantera, Refractari) i segons el delictes, quan ja han aconseguit la llibertat, un cop consumada tota la condemna.

Gràfic 5 - Distribució mostra segons si son nacionals o estrangers

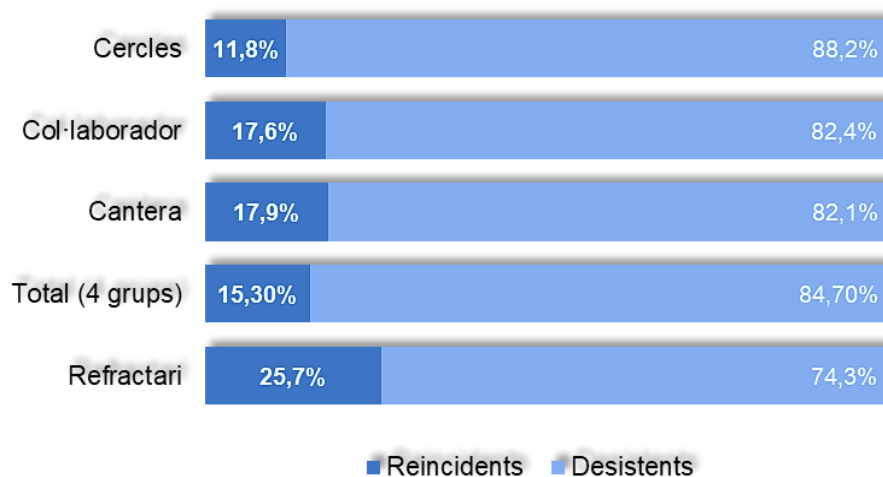

Font: Informe d'avaluació del projecte de l'any 2021 realitzat pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

De la gràfica anterior, a simple vista s'observa que els grups més participatius, Cercles, Col·laborador i Rebuig, els quals van estar predisposats a rebre tractaments durant el temps que es varen trobar complint condemna al Centre Penitenciari, són la majoria, de nacionalitat espanyola. Això mostra que, els nacionals espanyols, tenen més voluntat de millorar la seva conducta ja sigui, perquè tenen família, feina, o d'altres factors, i en conseqüència, accepten la realització de mesures socials, per tal d'encaminar el seu rumb, i recuperar la seva vida.

D'altra banda, respecte dels grups Cantera i Refractari, es quantifica un major incidència per part dels estrangers penats en no participar d'aquestes polítiques socials, encara que també hi ha una gran predominança de la negativa per part de nacionals. Respecte dels estrangers, un factor determinant pot ser que es troben molt lluny de casa, i no tenen res pel qual lluitar, no tenen feina, no tenen vida personal, fet que implica la seva baixa participació en el projecte. En total, de tots els individus que s'han utilitzat com a mostra, el 78% són nacionals espanyols.

Gràfic 6 – Taxa de reincidència en execució penal segons grups d'estudi.

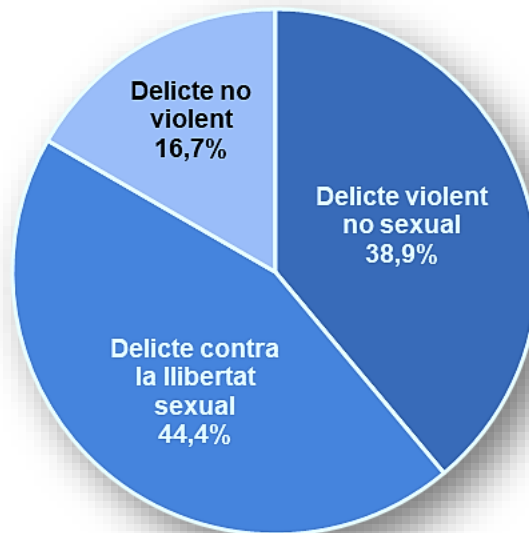

Font: Informe d'avaluació del projecte de l'any 2021 realitzat pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

De tots els grups mostra, en primer pla, es pot apreciar que el grup Cercles registra una taxa de reincidència d'un 11,8% respecte del total, amb el qual la xifra és molt rellevant, cosa que implica que els subjectes no han reincidit, en un 88,2%, i és en bona mesura, una gran xifra. Respecte del grup refractari, si que s'observa més reincidència

respecte de la resta, això sí, no és cap sorpresa, considerant que des d'un principi teníem la seva negativa a reformar-se.

Figura 3 – Reincidència per tipus de delictes

Font: Informe d'avaluació del projecte de l'any 2021 realitzat pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Prenent com a referència la present figura, s'observa que la reincidència és major en els subjectes que han comès delictes contra la llibertat sexual, amb motiu de que els individus dels quals es tracta, són individus que no tenen res a perdre, que els impulsos sexuals no els controlen, no tenen autocontrol, suposant això, un major risc de reincidència. Dins d'aquest grup de delictes, s'aprecia un alt risc molt més greu en els individus que ja han comès de manera anterior algun delictes contra la llibertat sexual, que no pas, en els individus que cometem per primer cop una agressió sexual.

En resumides paraules, recollint tots els resultats anteriorment exposats, es pot concloure que el programa CerclesCat, gaudeix d'unes taxes de reincidència molt sorprenents. Els resultats mostren uns índex increïblement baixos en relació als delinqüents condemnats per delictes contra la llibertat sexual. En efecte, els tractaments que duen a terme en els Centres Penitenciaris, no solament són eficaços sinó que també són eficients.

4.3.2 *Factors de risc.*

Com a factors de risc que poden comportar la reincidència del excarcerat són molt variats, però cal mencionar que en els casos d'agressió sexuals, existeixen uns factors determinants, que comporta una major predisposició a reincidir per part de les persones amb conductes antisocials, impulsives, violentes i disruptores de l'ordre i les normes socials. Bé, és cert que des d'un primer pla, pot semblar el típic estereotip amb els que es classifiquen aquest tipus d'individus, però la realitat és la que és, aquests factors es repeteixen constantment en els agressors sexuals.

Així doncs, els trastorns de la personalitat, amb la combinació de l'abús de les drogues, són també un factor detonant i d'alt risc. Per aquesta raó, en els Centre Penitenciaris es possibilita als interns, la realització de tractaments de desintoxicació com a mesura previsorà per tal de reduir el risc de reincidència en el moment que l'individu un cop satisfet el seu deute amb l'Estat, és a dir, complerta la seva condemna, abandona les instal·lacions.

5 CONCLUSIONS

La primera conclusió a la que cal fer referència és que existeix una població penitenciària d'homes encausats per delictes contra la llibertat sexuals major que no pas en les dones, les que també cometes delictes d'aquesta mateixa naturalesa, però amb una menor incidència. Els agressors sexuals són un grup particular molt complicat d'encaminar, si més no, en el moment que arriben a la presó, ja compte amb unes creences i comportaments que s'han anat construint a partir de les seves experiències en la seva etapa infantil o adolescent, i com és lògic, després de tant de temps, és difícil esborrar tot això i tornar a començar de nou.

Però, tampoc és impossible, i és aquí on entra el paper de les polítiques de reinserció social. Hi ha situacions i persones de tot tipus, per tant, és legítim, ser oberts de ment, creure en la reinserció social dels delinqüents i per tant també, dels agressors sexuals. Catalunya aposta per la reinserció social, com ja s'ha vist al llarg del projecte, afavorint que tots els Centres Penitenciaris comptin amb un equip d'experts formats en diversos camps com la medicina, la psicologia, treballadors socials, amb la finalitat de treballar conjuntament per aconseguir així la reincorporació de l'individu en la societat.

De la mateixa manera, la Generalitat incentiva que aquestes organitzacions de reinserció sociolaboral, a que accedeixin al finançament econòmic per així, potenciar aquestes mesures de reinserció i reeducació socials.

És important recordar, que tot això no seria possible sense una base legal que reguli disposicions relatives a la reinserció social dels penats. Com ja es va veure, el punt d'inflexió va ser la transferència de la competència en execució penal per part de l'Estat Espanyol a Catalunya. Aquest va ser el punt històric decisiu, amb el qual es va iniciar un procés legislatiu per tal de configurar les regulacions d'aquesta competència catalana.

Tanmateix, l'atribució d'aquesta competència, requereix, a part d'una regulació jurídica, d'un suport econòmic per tal de suplir els costos que comporta la gestió i organització de l'execució penal a Catalunya. La Generalitat de Catalunya preveu les despeses anuals respecte de la matèria penitenciària en els seus pressupostos anuals, en

les quals, també es contempla el finançament al que s'ha fet referència anteriorment, relatiu a les institucions de reinserció social.

Les polítiques de reinserció socials persegueixen una única finalitat, que els individus que compleixen condemna gaudeixin del suport i acompanyament d'experts amb l'objectiu de millorar la seva conducta, a fi de que quan surtin puguin comportar-se de la manera que es requereix socialment, i gaudir d'una vida normal. Per tant, cal donar molta importància a l'educació de l'intern. Els centres penitenciaris posen al seu favor la possibilitat de cursar estudis que un cop reinsertats en la societat els ajudin a aconseguir treball.

Un dels programes més rellevants que existeixen actualment a Catalunya, es CerclesCat, un equip d'experta que es dedica a la reinserció social, en particular a la dels agressors sexuals. Dels resultats obtinguts, s'ha demostrat unes taxes de reincidència molt baixes, el qual implica el correcte funcionament dels tractaments que duen a terme.

La reinserció social, ha quedat clar, que és molt important. Tan és així, que es imprescindible executar de manera adequada els tractament i prendre especial atenció a tots aquells factors que poden implicar un risc per la societat. Considerant que un cop complerta la condemna, l'individu torna a ser lliure en la societat, amb plens drets civils com la inviolabilitat del domicili o el dret a la intimitat continguts en al Constitució Espanyola.

Aquest pressupòsit fa respecte, ja que l'individu torna a estar en la societat, amb moltes oportunitats per a reincidir i fer mal. Però, així es com funciona el sistema actual, un cop has satisfet el teu deure amb l'Estat, ja no et lliga res, no es pot controlar a l'individu ja que aquest torna a ser un ciutadà normal, i s'estaria vulnerant els seus drets fonamentals. Per això és molt important que els tractament s'efectuïn correctament i amb el temps que sigui necessari, per tal que la reinserció sigui correcta, efectiva, i segura per a tots.

6 BIBLIOGRAFIA

- **Pàgines Web.**

Avaluació del Projecte CerclesCat (4rt informe). (2021). *Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada*. Recuperat de: [Avaluació del Projecte CerclesCat \(4t informe\). Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada \(gencat.cat\)](#)

Cap a on avança la Justícia?. (16 de desembre de 2020). *Fundació IRES*. Recuperat de: [Cap a on avança la Justícia? - Fundació IRES \(fundacioires.org\)](#)

Cercles de Suport i Responsabilitat. *Departament de Justícia*. Recuperat de: [Cercles de Suport i Responsabilitat. Departament de Justícia \(gencat.cat\)](#)

CerclesCat, Cercles de Suport i Responsabilitat. *Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada*. Recuperat de: [CerclesCat, Cercles de Suport i Responsabilitat. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada \(gencat.cat\)](#)

Despeses de l'exercici 2019. *Departament d'Economia i Hisenda*. Recuperat de: [Despeses. Departament d'Economia i Hisenda \(gencat.cat\)](#)

Estadística de Servicios penitenciarios, rehabilitación y medidas penales alternativas. *Idescat*. Recuperat de: [Idescat. Estadística de servicios penitenciarios, rehabilitación y medidas penales alternativas](#)

Estadístiques pressupostàries. *Departament d'Economia i Hisenda*. Recuperat de: [Estadístiques pressupostàries. Departament d'Economia i Hisenda \(gencat.cat\)](#)

Evolució dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya. *Dades obertes de Catalunya*. [Evolució dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya | Dades obertes de Catalunya \(transparenciacatalunya.cat\)](#)

L'educació social en el sistema penitenciari català. *Departament de Justícia*. Recuperat de: [Tema 13. L'educació social en el sistema penitenciari català \(gencat.cat\)](#)

Mesures penals alternatives: referències al Codi Penal i normativa reglamentària. *CCOO*. Recuperat de: [Tema 33. Mesures penals alternatives: referències al Codi penal i normativa reglamentària \(ccoo.cat\)](#)

Pressupostos per a l'exercici 2020. *Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda*. Generalitat de Catalunya. Recuperat de: [Pressupostos 2020 - Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda - Generalitat de Catalunya \(gencat.cat\)](#)

Pròrroga dels Pressupostos de 2021. *Departament d'Economia i Hisenda*. Recuperat de: [Pròrroga 2021. Departament d'Economia i Hisenda \(gencat.cat\)](#)

Tamarit Sumalla, Josep M. El sistema penitenciari català: Fonament i Exercici de la competència. (23 d'abril de 2016). *Dialnet*. Recuperat de: [Dialnet-ElSistemaPenitenciariCatala-5500707.pdf](#)

Vasilescu, Cristina. (2020). La ejecución de medidas penales alternativas con perspectiva de genero: anàlisis y recopilación de buenas prácticas con mujeres penades. *Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada*. Recuperat de: [mesuresPenals ES.pdf \(recercat.cat\)](#)

What is Circles 4EU?, *Circles UK*. Recuperat de: [What is Circles 4EU? - Circles UK \(circles-uk.org.uk\)](#)

- **Revistes Web.**

Castro Brea, Millán; Presas Cacheda, Isabel. Construyendo sexualidades: Una experiència de intervenció sobre educació sexual en un Centro Penitenciario. (15 de gener de 2016). *Revista de Educación Social*. [Construyendo sexualidades: Una experiencia de intervención sobre educación sexual en un Centro penitenciario - RES. Revista de Educación Social RES. Revista de Educación Social \(eduso.net\)](#)

Martin Artiles, Antonio; Alos-moner, Ramón; Gibert, Francesc; Miguélez, Fausto. Política de reinserción y funciones del Trabajo en las prisiones. (El caso de Cataluña). (8 de setembre de 2008). *Revista Política y Sociedad*. Recuperado de: <https://revistas.ucm.es/index.php/POSO/article/view/POSO0909130221A>

- **Llibres.**

Aparicio Pérez, Miguel A; Barceló i Serramalera, Mercè. (2016). *Manual de Derecho Constitucional*. Barcelona: Editorial Atelier.

El model de rehabilitació a les presons catalanes. (Juliol de 2011). Subdirecció General de Programes de Rehabilitació i Sanitat. Generalitat de Catalunya.

La inserció posada en pràctica. (Novembre de 2011). Ministeri de Treball i Immigració. Barcelona.

Què cal fer amb els agressors sexuals reincidents? (2009). Fundació Víctor Grífols i Lucas.

- **Normativa.**

Constitución Española, de 29 de diciembre de 1978. Boletín Oficial del Estado, núm. 311. Recuperado de: BOE.es - BOE-A-1978-31229 Constitución Española.

Decret 146/2020, de 15 de desembre sobre els criteris de pròrroga d'aplicació dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya per al 2020. Diari Oficial de Catalunya, núm. 8297, de 17 de desembre de 2020. Recuperat de: [DECRET 146/2020, de 15 de desembre, pel qual s'estableixen els criter \(gencat.cat\)](http://DECRET 146/2020, de 15 de desembre, pel qual s'estableixen els criter (gencat.cat))

Ley Orgánica 1/2015, de 30 de marzo, por la que se modifica la Ley Orgánica del Código Penal. Boletín Oficial del Estado, núm. 77, de 31 de marzo de 2015, p. 27061 a 27176. Recuperado de: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2015-3439>

Ley Orgánica 6/2006, de 19 de julio, de reforma del Estatuto de Autonomía de Cataluña. Boletín Oficial del Estado, núm. 172, de 20 de julio de 2006. Recuperado de: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2006-13087>

Ley Orgánica del Código Penal, de 23 de noviembre. Boletín Oficial del Estado, núm. 281 de 24 de noviembre de 1995. Recuperado de BOE.es - BOE-A-1995-25444 Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal.

Ley Orgánica General Penitenciaria, de 26 de septiembre de 1979. Boletín Oficial del Estado, núm. 239, de 5 de octubre de 1979. Recuperado de: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1979-23708>

Llei 23/2009, del 23 de desembre, del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció. Portal Jurídic de Catalunya, núm. 5536, de 30 de desembre de 2009. Recuperat de: [LLEI 23/2009, del 23 de desembre, del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció. \(gencat.cat\)](http://LLEI 23/2009, del 23 de desembre, del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció. (gencat.cat))

Real Decreto 3482/1983, de 28 de diciembre, sobre traspasos de Servicios del Estado a la Generalidad de Cataluña en materia de Administración Penitenciaria. Boletín Oficial del Estado, núm. 43, de 20 de febrero de 1984, p. 4521 a 4535. Recuperado de: BOE.es - BOE-A-1984-4310 Real Decreto 3482/1983, de 28 de diciembre, sobre traspasos de servicios del Estado a la Generalidad de Cataluña en materia de Administración Penitenciaria.

7 ANNEX

Experiència professional amb un pedòfil durant les pràctiques curriculars.

Durant la realització d'aquest projecte, vaig estar cursant les pràctiques curriculars en un despatx d'advocats, els mesos març, abril i mag d'aquest any 2021. El present despatx no porta masses causes penals, però va donar la casualitat que justament durant les meves pràctiques, va entrar un delicte per consum i difusió de pornografia infantil.

L'advocada principal del despatx, va rebre per assignació de les guàrdies que realitza mensualment, aquesta causa penal. En primer moment, em va comentar que no li feia gaire gràcia portar un cas d'aquestes característiques, lògicament és una situació molt complicada i difícil de digerir. Però, de la mateixa manera em va explicar que l'encausat mostrava una postura d'arrepentiment i culpa envers les actuacions realitzades, fet que li va comportar a la meva superior, un canvi en la seva perspectiva, decidint així continuar amb el procés judicial per a garantir-li la tutela judicial efectiva, de la qual tots tenim dret com a ciutadans.

La meva superior, tenint coneixement de la meva passió pel dret penal em va convidar a una sessió presencial al Centre Penitenciari on es trobava resguardat l'encausat. Recordo els pensaments que em venien a la ment, a mesura que ens atansàvem al Centre Penitenciari, generalment estaven formats de por i molts prejudicis socials. En primer lloc, els sentiments de por eren per la incertesa del què podria passar: es ficaria violent, em miraria de manera obsessiva, com reaccionaria a la meva presència, i molts d'altres. En segon terme, respecte als prejudicis socials, es en relació a tot el que s'ha construït socialment respecte als agressors sexuals, he de dir que les pel·lícules han fet molt mal en aquest aspecte.

Per la meva sorpresa, quan vam entrar a la sala per parlar amb el penat, em vaig trobar una persona totalment normal, serena i molt educada. Abans he dit que les pel·lícules no ajuden gaire pel fet de la imatge que generen d'aquests individus, com agressius, violents, ofensius. Clar que hi ha de tot, i de tota manera, sent la meva primera experiència penitenciària doncs, tampoc puc ficar-ho tot en el mateix sac.

Aquesta experiència em va fer canviar els meus prejudicis, fins al punt de creure possible la reinserció social dels agressors sexuals. L'home, va ser el qui va sol·licitar ajuda psicològica a fi de corregir les seves conductes delictives, va confessar el delictes i va sol·licitar ajuda. Quan veus una persona que és conscient de la situació, penedida de les seves actuacions, demanant siusplau que l'ajudin a esborrar i corregir aquestes conductes il·lícites, veus possible una mica d'esperança.

Actualment, l'individu espera la seva condemna, que probablement serà bastant llarga, però les segones oportunitats existeixen i la recuperació comença des de la pròpia voluntat d'un mateix.